

نازه های میراث مکتوب

گامی دیگر در متن شناسی:

تاریخ، تحریرها و تحلیل

کهن ترین ترجمه فارسی قرآن

مرکز پژوهشی میراث مکتوب در آینده‌ای نزدیک کتابی با نام قرآن کهن فارسی (تاریخ، تحریرها، تحلیل) از سید محمد عمادی حائری منتشر خواهد کرد، که سرآغاز سلسله‌ای جدید با عنوان «متن شناسی» در منشورات این مرکز خواهد بود.

موضوع این کتاب، شناسایی، تحلیل و نقد کهن ترین ترجمه فارسی قرآن و پنج تحریر قدیم و جدید آن است. این اثر از دو بخش اصلی تشکیل شده است: بخش نخست مقدمه پژوهش است که در طی چند فصل از زبان فارسی نو و پیوند آن با اسلام، روزگار کهن ترین ترجمه فارسی قرآن و زمینه فرهنگی آن، ترجمه رسمی قرآن و جایگاه آن در نزد ایرانیان مسلمان سخن می گوید؛ در ادامه جغرافیای متون قرآنی در زبان فارسی را ترسیم می کند و با نگاهی نو به سبک شناسی متون زمینه را برای مقایسه، نقد و تحلیل شش ترجمه کهن قرآن به فارسی (که هر یک تحریری از کهن ترین ترجمه فارسی قرآن اند) فراهم می سازد و مسائل عمده متن شناسی (مانند: تحریرهای یک متن، تاریخ گذاری متون، گونه های زبانی و شیوه های رسم الخطی) را بر اساس سوره یوسف در این شش ترجمه کهن قرآنی به بحث می گذارد؛ و در پایان بر پایه نتایج به دست آمده، از آموزه های تازه ای در تصحیح متون سخن به میان می آورد و راهکارهای جدیدی در این باب پیش می نهد. بخش دوم کتاب، متن ویراسته سوره یوسف در همان شش ترجمه کهن قرآنی است که این متون ویراسته، مبنای مقدمه پژوهش قرار گرفته است. این رساله همچنین کتابشناسی کاملی از متون چاپی قرآنی در زبان فارسی (ترجمه ها، تفسیرها، لغت نامه ها) تا نیمه های قرن هفتم (زمان حمله مغول به جهان اسلام) عرضه می کند.

این پژوهش، در حوزه هایی چون تاریخ ادبیات فارسی، تاریخ زبان فارسی، دستور تاریخی زبان فارسی، زبان شناسی، سبک شناسی، متن شناسی و تصحیح متون، و بخشهایی از تاریخ و علوم قرآن وارد می شود و به بحث، نقد و بررسی می پردازد.

از مؤلف اثر حاضر، در حوزه ترجمه های کهن فارسی متون دینی، پیش از این کتاب ذخیره الاخرة همراه با کهن ترین ترجمه از ادعیه شیعه (انجمن آثار و مفاخر فرهنگی و دانشگاه تهران، ۱۳۸۳) و مقاله «ترجمه ناصر خسرو از آیات قرآن کریم» (دوفصل نامه ترجمان وحی، ش ۱۵، بهار - تابستان ۱۳۸۳) منتشر شده است.

پی نوشت:

۱. این سلسله از انتشارات به «متن شناسی» (اعم از نظریه پردازی، درسه و تحلیل، پژوهشهای لفظی و معنایی در متون) اختصاص خواهد داشت و با نظارت و تصویب «گروه متن شناسی و تصحیح متون» مرکز پژوهشی میراث مکتوب منتشر خواهد شد.

انتشارات میراثبان وابسته به مرکز پژوهشی میراث مکتوب از مجموعه کارنامه دانشوران ایران و اسلام منتشر کرد:

بازگشتگان (قیام توابین)

بازنویسی و تلخیص قسمتهایی از کتاب الرسل و الامم و الملوک، معروف به تاریخ طبری، اثر ابو جعفر محمد بن جریر بن

کنز الشیراز

دوره دوم، سال اول، شماره ۸ و ۹، اردیبهشت و خرداد ۱۳۸۶

یزید بن کثیر طبری آملی؛ به کوشش: سید سعید میرمحمد صادق.

پس از قیام خونین امام حسین (ع) علیه دستگاه جور یزید و قتل عام خونین وی و هفتاد و دو تن از یاران باوفایش و به اسارت گرفتن فرزندان پیامبر، تحرکات و مخالفت‌هایی برای خونخواهی شهدای کربلا در کوفه، شام و حجاز علیه حکومت بنی امیه به ویژه یزید به وقوع پیوست.

از جمله قیام توأبیین که به تمام معنا قیامی برای خونخواهی امام حسین (ع) بود زیرا آنان برای رسیدن به هدف خود علاوه بر چشم‌پوشی از خانواده، به پیشنهادهاتی که برای عدم قیام به آنها داده می‌شد، اعتنایی نکرده، تا آن حد پیش رفتند که جان بر سر این موضوع گذاشتند.

سرگذشت ساسانیان

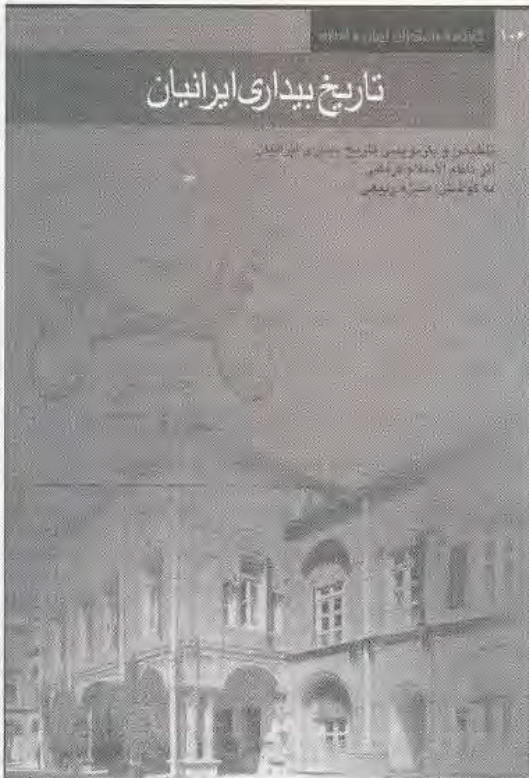
بازنویسی و تلخیص کتاب اخبار الطوال، اثر احمد بن داوود و نند دینوری، به کوشش: دکتر میترا مهرآبادی.

ابوحنیفه احمد بن داوود و نند دینوری، مورخ ایرانی قرن سوم می‌باشد که در ضمن سفرهای گوناگون به نواحی مختلف به کسب دانش‌های گوناگون در عرصه‌ای گسترده پرداخت. از دینوری، نام حدود ۲۵ عنوان کتاب برده شده است. کتاب اخبار الطوال وی، تاریخ عمومی در یک جلد به زبان عربی بوده که به فارسی هم ترجمه شده و حاوی وقایع تاریخی از خلقت آدم (ع) تا زمان مؤلف به روشی پیوسته و مرتبط، با استفاده از منابعی

منحصر به فرد می‌باشد.

بخش ساسانیان این کتاب برای همه علاقمندان به تاریخ ایران باستان بسیار مفید و جالب است؛ خاصه که مؤلف از رساله پهلوی بهرام چوبین نامک که امروزه مفقود می‌باشد، به نحو مطلوبی در کنار خدای نامک پهلوی و دیگر منابع استفاده کرده است.

تاریخ بیداری ایرانیان

بازنویسی و تلخیص کتاب تاریخ بیداری ایرانیان، اثر ناظم الاسلام کرمانی؛ به کوشش: منیژه ربیعی.

در سال ۱۳۲۳ فصل جدیدی در سرنوشت مردم ایران آغاز شد، که سبب گردید تا جامعه ایران از شکل کهن بیرون آید و در راه جدید تمدن گام نهد. این آغاز که مرهون انقلاب مشروطیت بود، با تلاش بیش از یک قرن مردم ایران از علما، روشنفکران، دولتمردان روشن اندیش بازاریان و... صورت گرفت. شروع حرکت ترقی خواهانه مردم ایران از دربار عباس میرزا و با هدایت وزیر خردمند او قائم مقام آغاز و توسط امیرکبیر و میرزا حسین خان سپهسالار پی گرفته شد. آنگاه با روشنگری روحانیون ترقی خواه و روشنفکران پایه‌های فکری انقلاب استحکام یافت و در بستر نارضایتی مردم از بی‌عدالتی، نابرابری، استبداد و اقتصاد درهم شکسته ایران حرکت آزادیخواهانه، عدالت جویانه و تساوی طلبانه مردم ایران به بار نشست و انقلاب مشروطیت آغاز شد.

آینه میراث ۳۵ منتشر شد ویژه‌نامه تاریخ علم (۳)

فهرست موضوعات و چکیده مقالات:

حل عددی معادلات قبل و بعد از کاشانی / اورت ام. برونیز

/ ترجمه بهنام بازیگران

ابوریحان بیرونی ریاضیدان برجسته ایرانی نخستین ریاضیدان اسلامی است که ترسیم نه ضلعی منتظم را به حل یک معادله درجه سوم منجر کرده است. او این معادله را با روش تقریبات متوالی حل می‌کند و به تقریب خیلی خوبی می‌رسد. بیرونی روش خود را در حل این معادله درجه سوم تشریح نکرده است؛ ولی چند قرن پس از بیرونی شرف الدین طوسی در کتاب المعادلات خود حل عددی معادلات درجه سوم را بدست می‌دهد.

جمشید کاشانی ریاضیدان دیگر ایرانی چند قرن پس از طوسی تعیین زاویه یک درجه را به حل یک معادله درجه سوم منجر می‌کند و حل عددی آنرا بدست می‌دهد. روش حل عددی معادلات در اروپا بویژه در قرن نوزدهم میلادی بوسیله ریاضیدانان اروپائی نیز مطرح می‌شود. در این مقاله کارهای ریاضیدانان پیش و پس از کاشانی درباره حل عددی معادلات مورد بررسی قرار می‌گیرد.

اصول حرکات سماوی از نظر قطب‌الدین شیرازی / رابرت

موریسون / ترجمه سیدعبدالله انوار

نویسنده در این مقاله، پس از ارائه شرح حال مختصری از قطب‌الدین شیرازی (۶۳۴-۷۱۰ ه. ق.)، واژه اصول و

مفهوم آن را با توجه به مترادف معنایی آن در فرهنگ یونانی و کاربرد آن در آثار مؤیدالدین عرّضی و نصیرالدین طوسی و تحفه قطب‌الدین شیرازی بررسی کرده است و آن را برابر واژه فرضیات (hypotheses) قرار داده است. وی اصولی را که قطب‌الدین پایه کار خود قرار داده، تبیین نموده و نشان داده است که این اصول به چه صورت در تحفه شاهی تعبیر گردیده و با نهاییه الادراک متفاوت است. محورهای مورد بررسی وی در این زمینه، چنین است: قرار دادن واژه اصول قطب‌الدین در برابر واژه فرضیات (hypotheses) تحول نقش اصول از متن اولیه تا کتاب تحفه و ارائه مثالی برای نشان دادن کاربرد اصول توسط قطب‌الدین شیرازی می‌باشد.

نویسنده در بخش پایان مقاله، نسخه‌های خطی کتاب تحفه شاهی را به صورت مبسوط معرفی کرده و مبنای و شیوه‌های تصحیح و ویراستاری آن را توضیح داده است.

قانون مسعودی بیرونی (جایگاه آن در تاریخ علم) / پرویز

اذکائی

قانون مسعودی از شاهکارهای علمی بیرونی و یکی از برجسته‌ترین آثار نجومی دوره اسلامی است. این اثر سترگ که به یازده مقاله تقسیم شده حدود نیم قرن پیش در سه جلد در حیدرآباد دکن به چاپ رسیده است. چاپ مذکور بسیار مغلوط و مطالعه آن برای علاقه‌مندان دشوار است.

نویسنده این مقاله که پیش از این آثار الباقیه، اثر دیگری از بیرونی را تصحیح و چاپ کرده است، چاپ منقح و انتقادی و برگردان فارسی قانون مسعودی را در دست چاپ دارد. در این مقاله قانون مسعودی اجمالاً به خوانندگان معرفی می‌شود.

مارکانتونیو میکیلی ونیزی و زایچه عطارد او؛ تاریخچه علم احکام و نجوم در دوران تجدید حیات / ویلی هارتر / ترجمه ناصر کنعانی

تندیس کوچکی از رب النوع عطارد که در سال ۱۵۲۷ توسط آنتونیو مینلی Minelli Antonio خلق و از سوی یک بزرگزاده ونیزی به نام مارکانتونیو میکیلی Michiel Marcantonio متبرک شده است، زایچه‌ای همراه با یک تصویر از حرکت سیاره عطارد بر اساس هیئت بطلمیوسی دربر دارد.

در بخش اول بررسی حاضر، تاریخ و اهمیت نجومی

گزارش میراث

زایچه مزبور در مد نظر قرار گرفته و نشان داده خواهد شد که گویا سرنوشت چنین مقدر داشته که در یک لحظه استثنائی و فرخنده، یعنی در ساعت ۸ صبح روز ۱۵ ژوئن ۱۵۲۷ در زندگانی میکیل حادثه مهمی صورت گیرد. براساس ویژگی کلی این زایچه می‌توان گفت که دست تقدیر چنین رقم زده بود که نطفه اولین کودک میکیل در این تاریخ بسته شود و از آنجا که تولد پسر او و توره Vettore هفت ماه پس از این تاریخ رخ داده، لذا باید این امکان را در نظر گرفت که این کودک پیش از موعد مقرر زاده شده است. یادداشت پایانی که در آخر این بررسی آمده است، نشانگر این است که زایچه مورد بحث مستقیماً از ستاره یاب یوهانس اشتوفلر مربوط به سال‌های ۱۵۳۱-۱۴۹۹ برگرفته شده است.

بخش دوم این بررسی به بحث درباره تاریخچه و روند تکاملی نظریه بطلمیوس در رابطه با سیاره عطارد پرداخته و به طور ضمنی منحنی جبری را که مرکز فلک تدویر عطارد طی می‌کند، مورد تحلیل قرار داده و نشان می‌دهد که منحنی مزبور در واقع یک بیضی می‌باشد. این منحنی برای اولین بار در رساله‌ای از الزرقالی (قرن یازدهم میلادی) مطرح شده است که ترجمه آن به زبان اسپانیائی در کتاب علم النجوم مضبوط است. هیچ یک از مورخین اروپائی به استثناء آوگنر A. Wegner (۱۹۰۵) موفق نشده‌اند پی به اهمیت واقعی این منحنی ببرند. گرچه منحنی مزبور را نمی‌توان نوعی پیش‌نگری نسبت به بیضی‌های کپلر تلقی نمود، ولی این منحنی می‌تواند انگیزه‌ای برای آزمایش‌های عملی او با منحنی‌های بیضوی بوده باشد. گ. پورباخ (قرن پانزدهم میلادی) نیز که تقریباً مطلقاً متکی به تعبیرات منجمین اسلامی مانند زرقالی و ابن هیثم از نظریه بطلمیوس می‌باشد، به تفصیل به منحنی‌های بیضوی می‌پردازد.

در پایان این مقاله نشان داده خواهد شد که طرح‌های هندسی که در درون زایچه مورد بحث مشاهده می‌شوند، مستقیماً از نظریه نوین سیارات پورباخ اقتباس شده‌اند.

استقراء در نظر ابن هیثم / صالح عمر / ترجمه سهیلا

پازری

ابن هیثم در عصر خود، از معدود دانشمندانی به شمار می‌آید که تجربه حسی و مشاهده دقیق نقش مهمی در روش علمی او در بررسی پدیده‌های طبیعی دارند و معرفت علمی و حقیقی را تابع ادراک حسی می‌داند.

بررسی نظریه ابن هیثم در باب ادراک و معرفت و نقش استقراء در آن، می‌تواند تبیینی درست از روش علمی او را به همراه داشته باشد، روشی که ابن هیثم با پای بندی و التزام به آن به نوآوریهای متعددی در علم نورشناسی و ابصار و دیگر موارد دست یافته است.

جایگاه و اهمیت متافیزیک در علوم اسلامی و علوم جدید/

عباس طارمی

نسبت و پیوستگی بین علم و متافیزیک در هر پارادایمی، نحوه جهان بینی و دیدگاه فلسفی دانشمندان آن عصر را به جهان، اشیاء و موجودات عالم تبیین می‌کند. اینکه کدام مفهوم بر مفهوم دیگر مقدم و مرجح باشد، کدام علم زیرین و کدام دانش زبرین، کدام علم پیشین و کدام دانش پسین باشد نحوه شناخت و شیوه معرفت‌شناسی را در هر پارادایمی روشن می‌کند.

نحوه طبقه بندی علوم و نسبت آنها در هر پارادایم علمی در شناخت ماهیت دانش و نحوه نگرش و شیوه کار دانشمندان در آن پارادایم بسیار موثر است.

یک پیش فرض اساسی در طبقه بندی علوم، رحجان و برتری برخی از علوم بر دیگری است و بعبارت کلی‌تر هر علمی متمایز از علم دیگر است. تمایز میان علوم می‌تواند در موضوع، روش و یا غایت باشد.

به نظر می‌رسد این پیشفرض با دیدگاه وحدت میان علوم و کل‌گرایی در تعارض است، اما از طرفی می‌توان گفت که تمایز میان علوم تعارضی با قبول وحدت میان علوم ندارد بلکه از یک حیث متمایز و از حیثی دیگر در وحدتند و نسبت به یکدیگر دارای وحدت معنایی و تاءیدی‌اند.

در این مقاله اهمیت و جایگاه متافیزیک در علوم را از دو منظر بررسی می‌شود:

۱. طبقه‌بندی علوم، که بنحو صوری و شکلی جایگاه متافیزیک و ربط آن با علوم دیگر را روشن می‌کند.
۲. در هسته و محتوای نظریه‌های علمی که نقش و مدخلیت متافیزیک را در شکل‌گیری نظریه‌ها نشان می‌دهد.

سیر سم‌شناسی در متون پزشکی اسلامی / محمدحسن

الحمود / ترجمه غلامرضا جمشیدنژاد اول

دانشمندان و پزشکان مسلمان در تالیف‌های لغوی، و پزشکی و در کتابهای تاریخ طبیعی خود به بررسی درباره سمها پرداخته‌اند. همچنین ایشان تالیف‌هایی اختصاصی

تشخیص داده شد.

تحلیل رساله‌ای درباره‌ی گردش خون وریدی دستگاه گوارش از مؤلفی ناشناس / محمد صدر

در این مقاله رساله‌ای در تشریح که نسخه خطی از آن در کتابخانه مرکز دانشگاه تهران موجود است از مؤلفی ناشناس معرفی گردیده و سپس فصلی از آن که به گردش خون وریدی دستگاه گوارش اختصاص دارد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

باید یادآور شد که مؤلف ناشناس مطالب خود را بر اساس نوشته‌های پزشکانی چون جالینوس و ابن سینا تنظیم کرده است.

خلاصه مقالات انگلیسی و فرانسه

روش ثابت بن قره برای رسم چهارده وجهی شبه منتظم / جعفر آقایانی چاوشی

حرکت فرس است / ژاک سزیانو
تاریخ ریاضیات یونان باستان از نگاه برنارد ویتراک / جعفر آقایانی چاوشی

انتقال علم یونانی به عالم اسلامی، و شکل‌گیری سنت علمی نزد مسلمانان / محمد ابتوی بازسازی مقاله فی المیزان در مکانیک از اقلیدس / محمد ابتوی
گفتاری درباره‌ی سنت نقاشی در ایران / فرانسیس ریشار

آینه میراث ۳۶ و ۳۷ منتشر می‌شود:

سخن مدیرمسئول: تصحیح استاندارد

شاهنامه پژوهی

نکاتی پیرامون برخی از ابیات داستانهای اسکندر و اشکانیان در شاهنامه خالقی /
دکتر محمود امیدسالار
مقدمه شاهنامه نسخه بریتانیا/ لندن / سجّاد آیدنلو

درباره سمهای گیاهی، و جانوری، و کانی و نیز درباره راههای پیشگیری از آسیبهای آنها و درمان حالت‌های مسمومیت پدید آمده به سبب‌های جنایی یا به سبب پیشآمدهای ناخواسته زیستی نوشته‌اند. که در این مقاله پاره‌ای از آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

ابوبوسف کندی و موسیقی مدرن / نیما فرهمند بافی

در این مقاله فصلی از رساله ابوبوسف بن اسحاق کندی درباره موسیقی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. کندی در این فصل توصیفی از ساز عود و تقسیم‌بندی بعضی از حرکات ملودیک داده است. اوون رایت با بررسی این فصل معتقد است که زیباییهای بصری و تقارن‌های فضایی ریشه اصلی ارائه چنین ملودی‌هایی بوده است. ما نیز کوشیده‌ایم این ملودیها و یا بهتر بگوئیم این تم‌ها را با موسیقی دوازده تونی شوئنبرگ مورد مقایسه قرار داده و شباهت‌های نظریه کندی و تئوری شوئنبرگ را خاطر نشان سازیم با اینحال نظریات شوئنبرگ با تمام شباهتهایی که با نظریه کندی دارد، هدف دیگری را دنبال می‌کند.

بررسی تاریخی و علمی روی آهارهای مورد استفاده در نسخ خطی و مینیاتورهای ایرانی / ماندانا برکشلی

هدف از این تحقیق بررسی تاریخی و علمی روی آهارهایی است که در نسخ خطی و مینیاتورهای ایرانی بکار رفته است. بر اساس تحقیقات بعمل آمده بر روی رساله‌های تاریخی مربوط به اواخر دوره سلجوقیان و اوائل ایلخانیان (قرن سیزدهم)، تیموریان (قرن پانزدهم)، صفویان (قرن شانزدهم تا هیجدهم) و قاجاریه (قرن نوزدهم)، آهارهایی که در این دوران مورد استفاده قرار گرفته شده است در این مقاله معرفی شده است.

بدنبال بررسی تاریخی روی آهارهای معرفی شده در رساله‌های تاریخی بر آن شدیم که حضور آهارهای ذکر شده را روی نمونه‌های تاریخی مورد بررسی علمی قرار دهیم. بهمین منظور آهارهای یازده نمونه تاریخی از نسخ خطی و مینیاتورهای متعلق به ایران و هند مربوط به قرن شانزدهم تا نوزدهم مورد بررسی علمی و آزمایشگاهی قرار گرفت. از ۱۲ نوع آهاری که در رساله‌های تاریخی توسط اساتید توصیه شده بود، بر اساس بررسی علمی و آزمایشگاهی روی نمونه‌های آزمایش شده، بنظر میرسد که لعاب تخم خیار بصورت رایج مورد استفاده قرار گرفته است که به روش طیف سنجی زیر قرمز تبدیل فوریه (FT-IR) در نمونه‌ها

گزارش میراث

دوره دوم، سال اول، شماره ۸ و ۹، اردیبهشت و خرداد ۱۳۸۶

فلسفه

تأملی در دفاعیات صائن‌الدین علی ترکه اصفهانی /
دکتر فوجی‌ای موریو
دیدگاه فلسفی ابوریحان بیرونی / دکتر پرویز اذکایی
آراء منطقی یوسف تهرانی و کتاب «نقدالاصول و
تلخیص الفصول» / دکتر محسن جاهد
نگاهی به زندگی، آثار و اندیشه شمس‌الدین محمد
کیشی / دکتر نجف جوکار

تاریخ

«نقاب‌الطالبین» / کازوئو موریموتو، ترجمه دکتر
محمدحسین حیدریان
دولت فاطمی و اندیشه مدنی با تکیه بر میراث مکتوب
اسماعیلی /
دکتر عبدانصری طاهری
مدرس شاه سلیمان صفوی در شهر شمآخی / رسول
جعفریان
آغاز و انجام شهریاری گاوبارگان در طبرستان / دکتر
رحیم رضازاده ملک

موسیقی

موسیقی و شعر سیاسی در دوره امویان / دکتر اکبر
ایرانی
سنت موسیقی عرب / صالح المهدی، ترجمه فریبا
سلامت‌نیا

ادبیات

خمسه‌سرائی در ادب فارسی / دکتر منصور رستگار
فسایی
قصه «مری کردن رومیان و چینیان، در علم نقاشی و
صورتگری» / دکتر احمد کتابی
باقر کاشانی و مرثیه وی / دکتر نذیر احمد، ترجمه دکتر
سیدحسن عباس
محک خسروی / دکتر فائزه زهرا میرزا

نقد و بررسی

سیری در مسأله شیعه / سید محمدرضا حسینی
جلالی،
ترجمه و تتمیم: جویا جهانبخش
مروری بر تذکره‌المعاصرین حزین / محمد قهرمان
تصحیح مرآة‌الازمان در آینه نقد / محمد مشهدی
نوش‌آبادی، جعفر امشاسفند
نقدی بر کتاب زنان مؤمنه از تهران / دکتر نزهت
احمدی
زین‌الأخبار / محمد گلبن
تاریخ منظوم اسلام / ع. روحبخشان

کنکاش

منابع ابن خلدون برای تاریخ مغول و تاتار / تالیف:
والتر فیشل،
ترجمه دکتر محسن جعفری مذهب
جاحظ و کتاب التاج منسوب به او / محمد کاظم
رحمتی

رسائل

نظام‌نامه کل مکاتب محلات و کوجه‌ها / جمشید
کیان‌فر

در آستانه تحقیق

نشان حیدری / منیژه ربیعی

کتابشناسی

گزیده کتاب‌شناسی «نگرش بر سفرنامه‌ها» / حسین
مسرت

نامه

استناد به منابع نادسترس / کوشیار گیل

مقالات متن پژوهی در نشریات (۱۳۸۴-۱۳۸۵) / مهسا

سقاری

